

Zienswijze NVDE niet gebruikte transportrechten

Op 18 oktober 2023 publiceerde de Autoriteit Consument en Markt haar [ontwerp codebesluit](#) niet gebruikte transportrechten. Dit codebesluit moet de netbeheerder de mogelijkheid bieden om in congestiegebieden substantiële hoeveelheden onnodig gecontracteerd transportvermogen af te nemen van een aangeslotene en beschikbaar te stellen aan andere netgebruikers. Dit wordt ook wel ‘Gebruik Op Tijd Of Raak het Kwijt’ (GOTORK) genoemd. Het GOTORK-principe komt voort uit het idee om schaarse netcapaciteit toe te kennen aan een partij die het nu kan gebruiken. Momenteel kunnen de netbeheerders namelijk de groeiende vraag naar netcapaciteit niet bijbenen. Hierdoor ontstaan op veel locaties wachtrijen.

De Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE) is voorstander van het GOTORK-principe als het een bijdrage kan leveren aan het krimpen van deze wachtrijen en het opweegt tegen de mogelijk negatieve consequenties voor de doorgang van energietransitieprojecten. In dat geval draagt het GOTORK-principe bij aan de versnelde opschaling van duurzame opwek en verduurzaming van verbruik door elektrificatie. Er moet dan wel duidelijkheid zijn over het potentieel van dit voorstel en over hoe netbelasting nu bepaald wordt. Ook moet er bij de toepassing van dit besluit voldoende rekening gehouden worden met het perspectief van projectontwikkelaars. Voor projectontwikkelaars zijn heldere criteria omtrent de toepasbaarheid van het GOTORK-principe als ook overmachtsgronden van belang. Daarnaast zou er een uitzondering gemaakt moeten worden voor CO₂-vrije back-up centrales en warmtebronnen. In dit paper deelt de NVDE haar zienswijze op het GOTORK-principe.

Kwantificeer de potentiële winst van dit besluit en beschrijf hoe veiligheidsmarges aangepast worden

Het is essentieel om inzicht te hebben in de potentie van dit GOTORK-voorstel om ongebruikte capaciteit vrij te spelen. De mate waarin deze maatregel succesvol is hangt onder meer samen met de potentie, mocht de potentie laag zijn dan is toepassing niet wenselijk. De onduidelijkheid over de potentie hangt samen met een discussie die al langer loopt, namelijk op basis waarvan de netbelasting wordt bepaald: contractuele of fysieke netbelasting. Het consultatiedocument beschrijft dat netbeheerder bij de berekening van de netbelasting dienen uit te gaan van de fysieke belasting. Dat zou impliceren dat er geen ongebruikt transportvermogen is, omdat puur uitgaande van ‘fysieke’ belasting van het net, het net alleen vol zit als het ook daadwerkelijk gebruikt wordt. Tegelijkertijd noemt het consultatiedocument ook de veiligheidsmarge waarmee netbeheerders, logischerwijs, rekenen om te voorkomen dat het net uitvalt, waarbij ook verwacht

netgebruik wordt meegenomen. De netbeheerder zal dus nooit volledig uitgaan van fysieke belasting, maar altijd rekening houden met de contractuele verplichtingen.

Er is nu nog veel onduidelijk over hoe de netbelasting en verwachte netbelasting wordt bepaald. Dit geldt ook voor welke veiligheidsmarges er gelden en of en hoe deze veiligheidsmarges aangepast worden als het GOTORK-codebesluit in werking treedt. Inzicht hierin is van belang om de werkelijke potentie van GOTORK te kwantificeren.

Breng mogelijk nadelige consequenties van GOTORK voor projecten en initiatieven in kaart

Het GOTORK-principe biedt wellicht de mogelijkheid om niet-gebruikte capaciteit aan andere partijen aan te bieden. Tegelijkertijd heeft het toepassen van dit principe mogelijk nadelige effecten op duurzame projecten. Toekomstige ontwikkelingen laten zich niet makkelijk voorspellen. Marktpartijen die bijvoorbeeld snelladers plaatsen of elektrolyzers willen bouwen maken aannames over verwachte groei. Ze zinspelen op mogelijk snellere marktontwikkelingen dan initieel gedacht, zoals we in 2022 hadden gezien met het versneld af willen stappen van Russisch aardgas. Het GOTORK-principe haalt een deel van de vrijheid weg van een aangeslotene om rekening te houden met bepaalde en van tevoren moeilijk te voorspellen ontwikkelingen. Zij kunnen alleen wat capaciteit gebruiken waarvan zij kunnen aantonen dat dit logisch te verwachten is in de komende jaren. De inperking van deze vrijheid kan mogelijk invloed hebben op het wel of niet doorgaan van energietransitieprojecten of het achterblijven van aanbod van bijvoorbeeld waterstof, laadpalen, duurzame opwek bij de snel groeiende en lastig in te schatten vraag. Dit betekent dat het GOTORK-principe potentieel ook nadelig zou kunnen uitvallen voor de energietransitie.

Voordat dit principe breed toegepast wordt, moet er goed onderzocht worden of de voordelen van de hoeveelheid transportcapaciteit die vergeven kan worden aan andere partijen opwegen tegen de hierboven beschreven nadelen.

Goed dat alleen toepasbaar in congestiegebied en bij substantieel niet gebruikte transportrechten

De NVDE benadrukt dat een GOTORK-principe alleen nut heeft in congestiegebied. Er is geen toegevoegde waarde in niet-congestiegebied omdat daar vrijgekomen capaciteit niet aan een andere partij gegeven kan worden. Daar zou toepassing alleen maar zorgen voor meer onzekerheid bij projectontwikkelaars, hetgeen weer een rem zet op de energietransitie.

Daarnaast is het essentieel dat er voldoende rekening wordt gehouden met autonome groei van aangeslotenen. Projectontwikkelaars en bedrijven kunnen nooit precies weten hoe hun transportbehoefte zich zal ontwikkelen in de komende jaren en zullen daar altijd een inschatting van moeten doen. Zij hebben enige marge nodig om projecten te realiseren en bij te dragen aan

de energietransitie. De NVDE is dan ook verheugd dat het GOTORK-principe alleen van toepassing is op midden- en hoogspanningsnetten vanaf een ongebruikt vermogen van 1 MW of 50% van het totale gecontracteerde vermogen.

Maak uitzondering voor incidentele of onverwachte inzet van CO₂-vrije back-up centrales en warmtebronnen

Het zesde lid noemt een aantal uitzonderingen waarvoor het GOTORK-principe niet van toepassing is. Om onduidelijkheid te voorkomen zou NVDE hier graag expliciet back-up centrales en back-up warmtebronnen als voorbeeld aan toevoegen. Ook stelt NVDE voor lid 6c 'incidenteel en onverwacht' te vervangen door 'incidenteel of onverwacht'. Deze voorstellen worden hieronder nader toegelicht.

Back-up centrales zijn van belang omdat de elektriciteitsmarkt nu en in de toekomst rekent op voldoende capaciteit in tijden van schaarste. Dit wordt alleen maar relevanter omdat onze stroomvoorziening grotendeels gebaseerd zal zijn op niet-regelbare, goedkope, en veel beschikbare wind en zonne-energie. Voor die momenten dat de zon niet schijnt en de wind niet waait, moeten er wel CO₂-vrije back-up centrales beschikbaar zijn voor het borgen van de leveringszekerheid. Denk bijvoorbeeld aan groene waterstofcentrales. Deze centrales draaien 0 tot 1000 vollasturen per jaar. In uitzonderlijke gevallen zouden ze als strategische reserve kunnen worden neergezet maar geen gebruik maken van hun transportcapaciteit. Deze back-up centrales moeten wel stand-by staan. Daarom zou er een uitzondering moeten worden gemaakt voor deze CO₂-vrije back-up centrales.

Om toch de capaciteit te kunnen vergeven die zij het merendeel van de tijd niet gebruiken kan er een specifiek flexibel contract worden afgesloten waarin geborgd staat dat deze back-up centrales alleen draaien wanneer er een tekort is aan stroom. Dit zijn namelijk typisch die momenten dat er voldoende transportruimte beschikbaar, omdat deze ruimte dan niet gebruikt wordt voor het transporteren van wind en zon. Dit zou niet per definitie 'incidenteel' hoeven zijn wanneer er door onvoorziene omstandigheden langdurig behoefte is aan gebruik van deze back-up centrale.

Een vergelijkbaar iets geldt voor de WKK's of STEG's die (deels) als back-up nog gepositioneerd staan als warmtebron bij warmtenetten, vaak omdat ze ondertussen door een duurzame bron vervangen zijn. Echter, deze back-up warmtebron biedt nog altijd de eerste zekerheid van continuïteit van de warmtelevering bij het wegvallen van de duurzame warmtebron vanwege onderhoud, het verhuizen van een bedrijf met restwarmtelevering etc.. De back-up warmtebron wordt gebruikt als overbruggingsperiode totdat een bestaande duurzame warmtebron hersteld is of een nieuwe duurzame bron geïntroduceerd wordt. De leveringszekerheid komt mogelijk in gevaar wanneer deze back-up warmtebronnen (een deel van) de netcapaciteit kwijtraken. Artikel zes lid c. benoemt dat er een uitzondering mogelijk is als het gaat om incidenteel en onverwachts

gebruik. Dat is passend voor de eerste inzet van de back-up warmtebron, maar inzet kan voor een veel langere periode noodzakelijk zijn. Het realiseren van een nieuwe duurzame warmtebron kan in bepaalde gevallen flink wat tijd in beslag nemen.

Zorg voor heldere, objectieve criteria waaronder de netbeheerder GOTORK mag toepassen

Het huidige voorstel legt de verantwoordelijkheid bij de netbeheerder om te beoordelen of het GOTORK-principe wel of niet wordt toegepast. Het concept codebesluit stelt geen objectieve criteria over de reden waarom een partij zijn transportvermogen nog niet in gebruik heeft. Dit leidt tot veel onduidelijkheid onder aangeslotenen over wanneer de netbeheerder dit principe zal toepassen. Deze onzekerheid kan ertoe leiden dat ontwikkelaars minder snel investeringsbeslissingen nemen. Bovendien dreigt hier het risico op meerdere rechtszaken die aangespannen worden door partijen waarvan een deel van het transportrecht is afgenomen, omdat zij vinden dat dit onrechtmatig is gebeurd. Om dit te voorkomen stelt NVDE voor, als blijkt dat de potentie van dit principe groot is en de nadelen voor de transitie verwaarloosbaar zijn, om in samenwerking met de sector objectieve, controleerbare criteria op te stellen zodat een welwillende aangeslotene van tevoren kan toetsen of deze wel of niet het risico loopt om zijn aansluiting kwijt te raken. De code zou moeten verwijzen naar deze op te stellen criteria.

Laat het GOTORK-principe ingaan vanaf moment van ingebruikname

Het eerste lid van Artikel 7.18 beschrijft dat het GOTORK-principe geldt voor partijen die over een aansluiting 'beschikken'. De NVDE roept op om dit in te laten gaan vanaf het moment van 'ingebruikname' van de aansluiting. Een aanvrager van een aansluiting zal zowel de aansluiting als transport van tevoren aanvragen bij de netbeheerder om een project te kunnen ontwikkelen. Het kan afhankelijk van het project langer dan een jaar duren voordat de aansluiting ook daadwerkelijk in gebruik wordt genomen. Om op voorhand discussie en rechtszaken te voorkomen over problemen in de opstartfase van projecten zou het GOTORK-principe moeten gelden vanaf het moment van ingebruikname. De aanvrager van de aansluiting dient echter wel in overleg met de netbeheerder een inschatting te delen van het moment waarop de aanvrager verwacht het recht op transport te benutten. De netbeheerder kan dan de capaciteit die tijdens de projectrealisatiefase nog beschikbaar is tijdelijk vergeven aan een partij die de capaciteit op dat moment wel kan gebruiken.

Biedt aangeslotenen de mogelijkheid zich te beroepen op overmacht

Voor de energietransitie is het essentieel dat de schaarse capaciteit op het elektriciteitsnet zo efficiënt mogelijk wordt gebruikt. Tegelijkertijd moeten duurzame projecten zich wel kunnen beroepen op overmachtgronden, zoals netbeheerders dat ook mogen doen bij het uitlopen van aansluitwerkzaamheden.

Er zijn meerdere overmachtsgronden die kunnen gelden ook wanneer het GOTORK-principe zou gelden vanaf 'in gebruik name' van de aansluiting. In samenspraak met de sector zou dan ook helder gedefinieerd moeten worden wat geldige overmachtsgronden zijn.

Een voorbeeld is het wachten op derden voor het toekennen van vergunningen voor het uitbreiden van een project. Voor het verkrijgen van de juiste vergunningen is een aangeslotene afhankelijk van de vergunningverlener. Als daar vertraging optreedt zou de projectontwikkelaar daar niet de dupe van moeten worden. Dit is des te meer het geval omdat projectontwikkelaars mogelijk minder verduurzamingsprojecten starten wanneer er geen zekerheid is over de transportcapaciteit wanneer de ontwikkelingen langer duren dan gepland. Deze onzekerheid kan ontwikkelaars dus mogelijk afschrikken. Wel kan in dit geval de beschikbare transportcapaciteit weer tijdelijk worden vergeven aan een andere partij, totdat de zich op overmacht beroepende partij de transportcapaciteit wel kan gebruiken.

Wees bewust van en onderzoek meldingen van grootschalige gaming

Het toepassen van het GOTORK-principe is gevoelig voor gaming. Er is sprake van gaming wanneer een partij te veel transportvermogen heeft gecontracteerd en puur omdat deze partij nog recht wil houden op het transport eenmalig een piek van het net trekt om op die manier onder het GOTORK-principe uit te komen. De netbeheerder moet hiervan een melding kunnen maken bij de ACM. Het natrekken van deze melding valt onder de onderzoeksbevoegdheid van de ACM. Tegelijkertijd is er dus een risico op rechtszaken over gaming.

Kortom de NVDE staat positief tegenover het GOTORK-principe als blijkt dat de voordelen van het vergeven van niet benutte capaciteit helder zijn en opwegen tegen het mogelijke nadeel dat energietransitieprojecten niet opschalen of geen doorgang vinden door de extra onzekerheid die ontwikkelaars mee moeten nemen in hun investeringsbeslissingen. Ook waarschuwt de NVDE voor mogelijke rechtszaken wanneer geen heldere, objectieve criteria gesteld worden aan wanneer het GOTORK-principe toepasbaar is en welke overmachtsgronden gelden voor aangeslotenen. Daarnaast is het van belang dat er een uitzondering gemaakt wordt voor CO₂-vrije back-up centrales en warmtebronnen. Neem gerust contact met ons op via Govert Vermeer (govertvermeer@nvde.nl), als u vragen heeft over onze inbreng.

De Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE) maakt zich sterk voor een energievoorziening die volledig is gebaseerd op hernieuwbare energie door het bundelen van krachten uit de gehele sector. De activiteiten bij meer dan 1600 aangesloten bedrijven vertegenwoordigen nu al een omzet van ruim €43 miljard en meer dan 200.000 werknemers.